

Gepubliceerd in *Ons Erfdeel* 2015/3.

Zie www.onserfdeel.be of www.onserfdeel.nl.

Lucas Cranach de Oude, *Venus*, 1532, 37,7 x 24, 5 cm., olieverf op doek, Städel Museum, Frankfurt am Main.

H HET OOG VAN DE DICHTER

“VENUS’ VOORSPEL” VAN LUKK GRUWEZ

Al mijn lichaamsdelen wens ik u te presenteren
zodat u mij van top tot teen bekijken kunt. Ik zie
uw pukkels en uw sproeten wel. Ik neem uw pens waar
en uw stekelhaar. En zelfs die oppergaai van u: ik zie hem staan.

Maar toch willen mijn actuele borsten, roemrijke vorstinnen,
meteen al voltijds naar uw aandacht en naar uw gunsten dingen.
Mijn schouders, mijn ogen of mijn oortjes? Idem dito.
Van heel het vrouwendom ben ik het pars pro toto.

Wenn man nicht schön ist, soll man etwas Schönes machen:
ik leg mijn woorden op Herr Cranachs lippen. Herr Cranach,
niet bepaald een spetter, maar mijn mentale pooier en poëet.
Ik wil beschikken over al mijn lichaamsdelen,

alom bekleed met kippenvel, het braille van de lust.
Schenk mij een streelezucht, amper draaglijk. Laat
mij bijvoorbeeld hierop hopen: dat ieder onder u mij wil.
Want mis ik ook maar een van u, dan mis ik heel de wereld.

Uit: *Wijvenheide*, De Arbeiderspers, Utrecht / Amsterdam / Antwerpen, 2012.

Twee Luuken dit keer: een Beierse schildersvorst uit de tijd van de Reformatie, Lucas Cranach (1472 – 1553), en een van de beste Vlaamse dichters van nu, Luuk Gruwez (°1954). En twee kunstwerken: een bijna exhibitionistische *Venus* uit het Städel en een recent erotisch, in opdracht geschreven gelegenheidsgedicht bij dat schilderij, ‘Venus’ voorspel’, waarin Venus vol bravoure met alle middelen die de superieure dichter ten dienst staan, wordt afgeschilderd als het “pars pro toto van het vrouwen-*dom*”, even wellustig als tijdloos.

Lucas Cranach, geboren in het Oberfrankische Kronach (vandaar de naam), vanaf 1505 in Wittenberg hofschilder van Friedrich de Wijze en aldaar bevriend met Martin Luther, werd bekend door zijn portretten, onder andere met dat van de grote hervormer uit 1543 en dat van diens echtgenote Katharina von Bora. Maar vooral met zijn Venussen. De Romeinse godin van de liefde werd zijn beeldmerk, zoals de koffiekant dat van Klaas Gubbels is. Er is bijna geen museum voor schone kunsten te vinden waar niet een afbeelding van haar, van zijn hand of uit zijn atelier, te bewonderen valt. In het Kröller-Müller Museum in Otterlo, bekend wegens zijn vele Van Goghs, is het het eerste schilderij waarop je haar, levensgroot, tegenkomt, en wie “Venus van Lucas Cranach Brussel” googlet, krijgt te lezen dat het doek wordt geclassificeerd als nummer 31 van de 468 attracties die Brussel rijk is. Daarmee staat het buitengewoon eervol maar liefst 87 plaatsen hoger dan Manneken Pis. Vaak is ze, zoals in beide genoemde musea, afgebeeld in het gezelschap van Cupido, die dan als een soort excuusknappje haar naaktheid moet legitimeren, vaak ook is ze “gekleed” in een ragfijne, niets verhullende sluier, die haar naaktheid juist accentueert, zoals in Frankfurt.

Luuk Gruwez is Vlaanderens meest aardse, Van de Woestijne-achtige dichter. Hij is een bedreven en gedreven vakman die het hele taalregister durft te gebruiken, direct aansprekende poëzie schrijft, betrokken is bij wat er in de wereld en in zijn naaste omgeving gebeurt, en hij heeft een prettig illusieloze kijk op het leven, wat compassie met zijn geportretteerde evennaasten, niet zelden de vernederden en vertrapten, geenszins in de weg staat. Paul Demets heeft hem ooit de romanticus van het vleselijke genoemd. Dat is een treffende typering. Hij schrijft een soepel lopend parlandovers met veel binnenrijm en een onschools metrum, kan iemand of iets in twee woorden neerzetten omdat hij een meester is in het combineren van het juiste adjectief met het juiste substantief (wat in het gedicht ‘Onderhands’ uit de reeks waarvan het geciteerde vers deel uitmaakt de memorabele woordgroepjes “drassige tederheid” en “pafferige ukken” oplevert) en is dubbelzinnig waar het gedicht dat vereist. Om me tot ‘Venus’ voorspel’ te beperken: hij kiest in de titel daarvan voor het woord “voorspel”, waar “proloog” gezien het woord “epiloog” in de titel van het slotgedicht ‘Venus’ epiloog’ als analoog substantief voor de hand had gelegen, en voor een Venus die de hoop uitspreekt “dat ieder onder u mij wil”, waarbij ‘onder’ vooral als plaatsbepaling moet worden

opgevat. En hij gaat geen toespeling uit de weg: er wordt in de reeks met behulp van “oortjes” geknipooagd naar Reve, met de woorden “voorbij, voorbij” gerefereerd aan J.C. Bloem, en middels ‘In Paradisum’, het cruciale lichaamsdeel der godin dat is “gemaakt van astrakan, van licht vileine slijmen” waarin Venus haar “slakkenziel” herbergt, naar het requiem verwezen. Gruwez is, nu we het daar over hebben, bepaald inventief als het om de karakterisering van edele delen gaat. En dan heeft hij kennelijk nog een blad voor de mond moeten nemen, want Peter de Groot, de leider van het Egidius Kwartet, het polyfone ensemble dat eind 2009 “een concertreis verzorgde rond het vrouwelijk schoon” waarbij liederen uit Cranachs tijd, op muziek gezet door onder anderen Lassus en Sweelinck, ten gehore werden gebracht, bekend in het programmaboekje dat hij zijn dichter gevraagd heeft zijn gedichten te zelfcensureren. Het was immers voor die tournee dat Gruwez de reeks ‘Een minnaar voor elk lichaamsdeel’ schreef, waarvan ‘Venus’ voorspel’ de proloog is. In de andere gedichten komen achtereenvolgens aan bod de lichaamsdelen mond, ogen, haar, hals, armen en handen, voetjes, boezem en “paradijs”, en die corresponderen met de door het Egidius Kwartet bezongen vrouwelijke delicatessen van de zestiende-eeuwse componisten. Dat alles met Cranachs *Venus* als decor, want – ik citeer Gruwez’ aantekening – deze “bevond zich in het begin digitaal aangekleed op de scène. Telkens als er een van haar lichaamsdelen bezongen (én beschreven) was, werd dit weer ontbloot. Aan het eind van die muzikale en literaire striptease stond zij er weer geheel naakt bij.” Wat dat kuisen op verzoek van de opdrachtgever betreft – “de oorspronkelijke versie van Gruwez’ epigrammen stond vol onbekommerdheden en noemde dingen bij de naam”, wordt als reden daarvoor aangevoerd –, is het misschien maar goed dat de dichter dat gedaan heeft, wat overigens niet vanzelfsprekend is. Want aan die welwillendheid zouden we dan in deze reeks zowel “die oppergaai” annex “dat pistooltje in uw pantalon” te danken kunnen hebben als “iets van mij, waaraan ik gaarne frutsel” en dat al gememoreerde astrakan paradijsje met slakkenziel. Daar kan geen drieletterwoord tegenop.

Uit het bovenstaande is wel ongeveer duidelijk geworden hoe Gruwez Cranachs Frankfurter *Venus* ziet. Ik probeer het beeld nog wat completer te maken. Ze is existentieel onverzadigbaar (zie de laatste regel) en tijdloos (in het slotgedicht is ze “piercings en talloos veel tattoos rijk”). Ze is een voorkeurloze biseksuele die tot overmaat in ‘Reikhalzend’ ook doende is met zichzelf. Ze is allerminst kieskeurig – buikige stekelharingen mogen ook. Moeten zelfs. Ze is, kortom, de wellustige wereldheerseres die er nooit genoeg van krijgt en er voor zorgt dat haar tot in lengte van dagen “een minnaar voor elk lichaamsdeel” ten deel valt. Misschien wilde Cranach dat allemaal ook wel zeggen. Er gaat niets boven haar. Ze staat ten slotte op onze aardbol.

ANTON KORTEWEG